

CEZA USUL HUKUKUNDA UZLAŞMA

ÖZGE TUÇE GÖKALP

Kırklareli Üniversitesi

Öğretim Görevlisi

E-posta : ozge_tuce@hotmail.com

Özet

Uzlaşma, uzlaşma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve Yönetmelikteki usul ve hükümlere uygun olarak uzlaştırma süreci sonunda anlaşdırılmış veya anlaşmış olmalarını ifade eder. Uzlaşma cezalandırıcı adalet anlayışına alternatif bir uyumsuzluk çözümüdür. Bu sebeple onarıcı adalet anlayışı diye de anılmaktadır.

Biz bu çalışmamızda uzlaşma kurumunu ceza usul hukuku açısından ele alacağız. Kurum hakkında kısaca bilgi verdikten sonra kurumun amacını, yararlarını ve hukuki niteliğini ele alacağız ve bu kuruma başvurabilmenin şartlarını anlatıp, uzlaşma kapsamına giren ve girmeyen suçları tanıtacağız. Yer yer Yargıtay kararlarına da yer verdiğimiz çalışmamızın sonuç kısmında da cezalandırıcı adalet anlayışının sakıncalarını ifade edeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Uzlaşma, Ceza, Ceza Usul Hukuku

Alan Tanımı : Hukuk-Ceza Usul Hukuku (Kamu Hukuku)

SETTLEMENT BY THE CONCEPT OF CRIMINAL PROCEDURE LAW

Abstract

Compromise, compromise of a crime within the scope of the suspect or the accused and the victim or of the victim in accordance with the provisions of the Law and the regulations and procedures or agreed to be anlaşdırılmış refers to the end of the settlement process. Conciliation is an alternative dispute solution punitive sense of justice. For this reason, also known as restorative justice approach.

In this study we will consider compromise the institution in terms of criminal procedural law. After giving an overview of the organization's amacını Authority, will consider the nature of the benefits and legal requirements, and to apply for this institution telling, reconciliation, and which are not

within the scope of introducing crimes. At the conclusion of our study is also included in the decisions of the Supreme Court in the concept of retributive justice will express drawbacks.

Keywords: Settlement, Criminal, Criminal procedural law

JEL Code: K19

1.GİRİŞ

Uzlaşma kavramı 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253-255. maddelerinde ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 24. Maddesinde¹ düzenlenerek mevzuatımıza girmiştir. Bununla beraber 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 73/8. Bendinde uzlaşmaya ilişkin yer alan düzenleme, 06.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. 2004 sayılı İcra İflas Kanununun 354. Maddesi, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 85. maddesinde de uzlaşma kurumuna benzer düzenlemeler yer almaktadır. Mamafî her iki kanunda yer alan düzenlemeler ceza usul hukukunun dışında yer aldığı için söz konusu çalışmamızın inceleme konusu dışında kalmaktadır.

2.UZLAŞMANIN TANIMI VE AMACI

Uzlaşma, uzlaşma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve Yönetmelikteki usul ve hükümlere uygun olarak uzlaştırma süreci sonunda anlaşırılmış veya anlaşmış olmalarını ifade eder (Yerdelen, 2010: 1).

Yargıtay, uzlaşmayı, karma nitelikli bir kurum olarak kabul etmektedir. Buna göre uzlaşma bir yönüyle usul hukuku kurumu, ceza ilişkisini sona erdirmesi nedeniyle de maddi ceza hukukuna ait bir hukuksal kurumdur (CGK. 30.10.2007, 4-200/219; 4.CD. 13.6.2007, 4984/5662).

Uzlaştırmanın temel ve en büyük amacının ‘barışma’ olduğunu söyleyebiliriz. Zira fail ile mağdurun uzlaşması, -her iki tarafın da aktif katılımını gerektiren- barışmanın bir türüdür (Sezer, 2010: 52).

¹ 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 24/1. Maddesi “*Ceza Muhakemesi Kanununun uzlaşmaya ilişkin hükümleri suça sürüklenen çocuklar bakımından da uygulanır.*” hükmünü içermektedir.

3.UZLAŞMANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Uzlaşma kurumu mevzuatımıza girmiş yeni bir kurumdur ve Ceza Muhakemesi Kanununun 253. maddesinde zikredilen suçlarda, bozulan toplumsal barışı, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin anlaşması sonucu yeniden düzenleyen, mağdur veya suçtan zarar görenin zararının da giderilmesi suretiyle, adaleti yerine getiren yaptırım benzeri bir müessesedir (Yenisey, 2005: 5). Uzlaşma yoluna gidilmesi gerekmesine rağmen, soruşturma aşamasında uzlaşma yoluna gidilmemişse, uzlaşma kovuşturma aşaması için muhakeme engeli teşkil etmektedir (Özbek, 2006: 122). Bu nedenle uzlaşma bir taraftan muhakemeyi engellemesi nedeniyle muhakeme hukuku kurumu, diğer yandan ise devlet ile fail arasında ceza- yaptırım ilişkisini sona erdirdiğinden ceza hukuku kurumu olduğu ileri sürülmüştür (Zafer, 117: 2006).

4. UZLAŞMANIN FAYDALARI (ONARICI ADALET)

4.1. Mağdur² Açısından Faydaları

- 1.Uzlaşma, mağdura, yapılan yargılama sonucu elde edeceği tatminden çok daha fazla tatmin sağlar.
- 2.Mağdur, uzlaştırma sayesinde failin gözlerinin içine baka baka yanıtı ancak fail tarafından verilebilecek soruları sorma imkânına sahip olur.
- 3.Mağdur söz konusu hukuka aykırı eylem dolayısı ile faile ne hissettiğini anlatma şansına sahip olur. Failden intikam alma arzusu da azalır.
- 4.Suçun mağduru olması sebebiyle başına gelen tramvayı daha kolay atlatması sağlanır.
- 5.Uzlaşma sayesinde mağdur, ceza ve tazminat davaları ile uğraşmaktan kurtulur, zararın kısa sürede giderilmesi sayesinde adalete duyulan güven artar (Aladağ, www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/188.doc, 28.03.2013).

4.2. Fail Açısından Faydaları

² Failin işlediği suçtan dolayı hukuken korunan hakları zarar gören kişidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Dikici, 2005:281).

1.Uzlaşma sonucunda ortaya çıkan karar, failin kendi iradesinin de etkili olduğu bir karar olacaktır.

2.Uzlaştırma sürecinde fail, eylemi nedeniyle mağdurda yarattığı etkiyi görebilecektir. Ve belki bu sayede yapmış olduğu hukuka aykırı eyleminden gerçekten pişman olacaktır.

3.Mağdurun muhtemel intikam alma girişimlerinden de kurtulmuş olacaktır.

4. Fail, ceza ve tazminat davaları ile uğraşmaktan kurtulacağı gibi,, hapis ya da para cezası ile karşı karşıya kalmayacak daha da önemlisi failin hiç sabıkası yok ise uzlaşma sayesinde bu durumun devamı sağlanacaktır (Aladağ, www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/188.doc, 28.03.2013).

4.3. Toplum Açısından Faydaları

1.Uzlaşmayla sonuçlanan olaylarda, tarafların adalet sistemine olan inançlarının ve güvenlerinin sağlanması sağlanır.

2.Uzlaşmayla sonuçlanan olaylarda, failerin toplumla yeniden bütünleşmeleri sağlanır, bu sayede de sosyal barış gerçekleşir.

3.Uzlaşmayla sonuçlanan olaylarda, cezaevlerinin olumsuz etkilerinin giderilmesi sağlanır.

4.Uzlaşma kurumu, birbiriyle davalı bireyler yerine, birbiriyle uzlaşan insanlardan oluşan bir toplumun hüküm sürmesini sağlayacaktır (Aladağ, www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/188.doc,28.03.2013).

5. CEZA MUHALEMESİ KANUNUNA GÖRE UZLAŞMA YOLUNA GİDİLEBİLİNMESİNİN ŞARTLARI

1- Suçun Uzlaşma Kapsamında Olması

2-Suçun İşlendiğine Dair Yeterli Şüphe Oluşturacak Delil Bulunması

3-Fiilin Soruşturulabilir Olması³

4-Tarafların Uzlaşma Teklifini Kabul Etmesi

³ Uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için, fiilin cezalandırılabilir olması da gereklidir. Failin küçüklüğü, sağır ve dilsizlik, akıl hastalığı gibi nedenlerle kusur yeteneğinin bulunmadığı, kusurluluğu etkileyen hâllerde faile ceza verilemez (Artuk-Gökçen-Yenidünya, 2002: 544vd.).

5.1. Uzlaşmaya Tabi Suçlar

Kasten Yaralama (TCK 86 ve 88. maddeler; 86/3 hariç), Taksirle yaralama (TCK m.89)⁴, Sair Tehdit (TCK m.106/1. fıkra 2.cümle), Konut dokunulmazlığının ihlali (TCK m.116)⁵, İş ve Çalışma Hürriyetinin İhlali (TCK m.117/1), Kişilerin Huzur ve Sükûnunu Bozma (TCK m.123), Hakaret (TCK m.125 – Kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret hariç), Kişinin Hatırasına Hakaret (TCK m.130) , Haberleşmenin Gizliliğini İhlal (TCK m.132), Kişiler Arasındaki Konuşmaların Dinlenmesi ve Kayda Alınması (TCK m.133), Özel Hayatın Gizliliğini İhlal (TCK m.134), Hakkı Olmayan Yere Tecavüz (TCK m.154/1. fıkra - 25/02/2009 tarih ve 5841 Say.Kan. 1.mad ile değişik), Bedelsiz Senedi Kullanma, Kaybolmuş veya Hata Sonucu Ele Geçirilmiş Eşya Üzerinde Tasarruf (TCK m. 160) , Açığa İmzanın Kötüye Kullanılması (TCK m.209/1. fıkrası) , Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali (TCK m.233/ 1. fıkrası) , Çocuğun Kaçırılması veya Alıkonulması (TCK m.234) , Ticari Sır, Bankacılık Sırrı veya Müşteri Sırrı Niteliğindeki Bilgi veya Belgelerin Açıklanması (TCK m.239–4.fıkra hariç), Yabancı Devlet Bayrağına Hakaret (TCK.m. 341)

Yabancı Devlet Temsilcisine Karşı Hakaret (TCK.m. 342/2), Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK ne aykırılık (m. 73/A), Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK ye aykırılık (m. 48/A), Coğrafi İşretelerin Korunması Hakkında KHK ye aykırılık (m. 24/A), Markaların Korunması Hakkında KHK ye aykırılık (m. 61/A), Ticari İşletme Rehni Kanununa Aykırılık (m. 12), Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanununa Aykırılık (m. 80), Zeytincilik Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanununa Aykırılık (TCK.m. 14), Haksız Rekabet (TTK. m. 64), Gemi Adamlarının Görevini Yapmaması (TTK. m. 1469), Gemi Adamlarının Disiplin Yetkisini Kötüye Kullanılması (m. 1470),

⁴“Sanığın üzerine atılı suçun 5237 sayılı TCK 89/5 maddesi uyarınca takibi şikayete bağlı olması karşısında, anılan yasanın 73/8 maddesi ve 5271 sayılı CKM’ nin 253.maddesi nazara alınarak sanı ile katılan arasında uzlaşma olup olmayacağı konusunda tarafların beyanı alındıktan sonra sonucuna göre karar verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi bozma nedeni sayılmıştır...” Yargıtay, 9.C.D., 19.10.2006 gün 4294-5483 sayılı Kararı. (Yaşar, s.1506)

⁵ Silahla olmayan basit şekilde yaralama, gündüzleyin konut dokunulmazlığını ihlal suçlarının uzlaşma kapsamında olduğu gözetilerek taraflar arasında öncelikle uzlaşma işleminde bulunulması, uzlaşma girişiminin başarısızlıkla sonuçlanması halinde yargılamaya devamlı bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi bozmaya gerektirmiştir” Yargıtay, 3. CD, 20.12.2006 gün ve 4128/9406 sayılı Kararı (Taşdemir / Özkeper, s. 1216)

Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunması Hakkında Kanuna Aykırılık (m.66).

5.2. Uzlaşmaya Tabi Olmayan Suçlar

Cinsel Saldırı Suçu (TCK.m. 102), Çocukların Cinsel İstismarı Suçu (TCK. m. 103), Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu (TCK. m. 104), Cinsel Taciz Suçu (TCK.m. 105), Hırsızlık Suçları (TCK. m. 141-142), Paydaş veya elbirliği mülkiyeti ile malik olunan mal üzerinde veya bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsili amacıyla gerçekleştirilen hırsızlık suçu (TCK.m. 144), Kullanma Hırsızlığı (TCK.m. 146), Mala Zarar Verme Suçu (TCK.m.151-152), Dolandırıcılık (TCK. m. 157- 158), Hileli İflas Suçu(TCK. m. 161), Karşılıksız Yararlanma Suçu (TCK. m. 163), Yağma Suçları (TCK. m. 148-149), Organ VE Doku Ticareti (TCK.m. 91), Uyuşturucu VE Uyarıcı Maddelerle İlgili Suçlar (TCK.m. m. 188), Para VE Kıymetli Damgalarla Sahtecilik Suçları (TCK.m. 197), Suç İşleme Amacıyla Örgüt Kurma (TCK. m. 220), Zimmet Suçu (TCK.m. 247), Rüşvet Suçu (TCK.m. 252), İftira suçu (TCK.m. 267), Yalan Tanıklık Suçu (TCK.m. 272), Hükümlü VE Tutuklunun Kaçması Suçu (TCK.m. 292), Etkin Pişmanlık Hükümlerine Yer Verilen Suçlar⁶, Uzlaşmaya tabi olan bir suçun Uzlaşmaya tabi olmayan bir suçla işlenmiş olması⁷.

6. UZLAŞMA USULÜ

6.1. Uzlaştırmacı Atanması

Uzlaşma yoluna gidilebilmesi için –yukarıda- sayılan şartlar varsa Cumhuriyet savcısı uzlaşmayı kendisi gerçekleştirebileceği gibi, uzlaştırmacı olarak avukat görevlendirilmesini barodan isteyebilir veya hukuk eğitimi görmüş kişiler

⁶ Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olsun veya olmasın etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar bakımından uzlaştırma hükümleri uygulanamayacaktır (CMK m. 253/3). Bu suçlar için, uzlaşma hükümlerinin uygulanmamasının nedeni, aslında bu suçlarda etkin pişmanlığın bir cezada indirim sebebi olarak düzenlenmiş olmasıdır. Örneğin, TCK'nın 168 maddesinde yer alan suçlardan bazısı bu tür suçlardır. Mesela, mala zarar verme, güveni kötüye kullanma, karşılıksız yararlanma suçlarında olduğu gibi (Çetin, 2009:17).

⁷ Örneğin, bir kişinin kapısını kırmak suretiyle evine giren kişi hem hırsızlık hem konut dokunulmazlığını ihlal etmiş hem de mala zarar verme suçunu işlemiş olur. Konut dokunulmazlığını ihlal suçu uzlaşmaya tabi iken hırsızlık ile birlikte işlendiği için uzlaşmaya tabi değildir(Sezer, 2010: 81).

arasından uzlaştırmacı görevlendirebilir. (CMK m. 253/9). Cumhuriyet savcısının, atayacağı uzlaştırmacı avukat olabileceği gibi bir öğretim görevlisi de olabilir (Çetin, 2009: 22).

6.2. Müzakerelere Katılabilecek Kişiler

Uzlaştırma müzakerelerine katılacak kişiler sınırlı sayıda (NUMEROUS CLAUSES) belirtilmiştir. Buna göre, şüpheli, sanık, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir.

6.3. Müzakere Yapılabilecek Yerler

Tarafların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedecekleri, güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen, bu işe uygun başka yerlerde gerçekleştirilebilir.

Adliye binalarında uzlaştırma müzakerelerinin yapılabilmesi amacıyla imkanlar ölçüsünde toplantı odaları tahsis edilebilecektir. Toplantı odaları düzenlenmesi, büro hizmetlerinin ve gerekirse güvenliğin sağlanması uzlaştırma toplantıları için tahsis, sıra ve saatleri Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yerine getirilecektir.

6.4. Taraflara Gönderilecek Davetiyenin İçeriği

Taraflara gönderilecek tebligatta, davet edilecek kişilerin isimleri açık ve anlaşılır bir şekilde yazmalıdır. Aynı zamanda uzlaşmaya konu olay, uzlaşmanın yeri, saati ve tarihi de net bir şekilde davetiyede belirtilmelidir.

6.5. Uzlaşma Raporu/ Uzlaşma Tutanağı

Müzakereleri sonucunda, uzlaştırmacı tarafından tanzim edilen belgeye “Uzlaşma Raporu”; bu rapor üzerine Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen belgeye ise “Uzlaşma Tutanağı” denir.

6.6. Uzlaşma Ediminin Konusu

Fiilden kaynaklanan maddî veya manevî zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi, bağış⁸, eski hâle getirme⁹, mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dileme edimin konusunu oluşturan şeylerdir (Sezer, 2010:107-111).

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. (Yavuz, 1989:179).

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. (Reisoğlu, 1993: 165).

6.7. Uzlaşma Üzerine Verilecek Kararlar

Uzlaşma sağlanması ve şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi hâlinde, “kovuşturmaya yer olmadığı” kararı verilir (Yön.m.23/1).

Uzlaşma sağlanması ancak edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde, “kamu davasının açılmasının ertelenmesi” kararı verilir (Yön.m.23/2).

Uzlaştırma müzakerelerinin başarısızlıkla sonuçlanması hâlinde Cumhuriyet savcısı kamu davası açmak üzere iddianame düzenler.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, CMK m.171/4'teki şart aranmaksızın, kamu davası açılmak üzere şüpheli hakkında iddianame düzenlenir.

6.8. Uzlaştırmacının Ücreti

Uzlaştırmacıya, Cumhuriyet savcısı tarafından, çalışma ve masraflarıyla orantılı bir ücret takdir edilerek ödenir. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler devlet Hazinesi tarafından karşılanır. (CMK m. 253/22).

7.SONUÇ

Alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olan uzlaşmanın ne olduğu, neyi amaçladığı, ne gibi faydaları olduğuna yukarıda kısaca değindik. Uzlaşma onarıcı bir adalet anlayışı olup, cezalandırıcı adalet anlayışına bir alternatiftir. Zira uzlaşmayı benimsemek demek cezalandırma sisteminden tamamen vazgeçmek anlamına gelmemekte, cezalandırıcı adalet anlayışının sakıncalarını mümkün olduğunca en aza indirmeye çalışmaktadır. Zira yargılama sonucunda ispat sorunları nedeniyle fiilin cezasız kalması kuvvetle muhtemeldir. Yine fail cezalandırılrsa dahi, fail ile mağdur arasındaki husumet sürmekte, gerçek anlamda bir barış elde edilememektedir. Uyuşmazlık, mahkeme kararı ile sonuçlandığı için, taraflar da kendi beklentileri bakımından sonuçtan tatmin olmamaktadır. Bu tatminsizlik, özellikle mağdurun zararının giderilmemesi veya husumetin sona ermemesi dolayısıyla yeni olaylara gebe olabilmektedir. Suçun karşılığı yalnızca ceza olarak

öngörüldüğü için, mağdurun zararının giderilmesi tali bir mesele olarak algılanır. Mağdurun zararı giderilmediği için, mağdur ayrıca tazminat davası açmak ve icra takibinde bulunmak gibi başka hukuki yollara başvurmak zorunda kalmaktadır. Bu da hem kişilere bir yük, hem yargı için artı iş yüküdür. Zaten yargılama süreci taraflar için başlı başına uzun ve yıpratıcıdır. Uzun yargılama süreci de hem tarafların önemli ölçüde masraf yapmasına yol açmakta hem de usul ekonomisi ilkesine aykırı düşmektedir. Bu sebeplerle uzlaşma müessesesinin daha işlevsel hale getirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Aladağ, Cengiz. Ceza Hukukumuzda Yeni Bir Kavram, www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/188.doc , (indirilme tarihi: 28.03.2013)

Artuk, M. Emin & Gökçen, Ahmet & Yenidünya, A. Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler I. Ankara: Seçkin, 2002.

Çetin, H. Soner, Ceza Muhakemesi Kanunda Uzlaşma (CMK m.253,254,255). Ankara: TBB Dergisi, Sayı 82, 2009.

Dikici, Fatih, Ceza Hukuku Ceza Muhakemesi Hukuku. Ankara: Seçkin, 2005.

Özbek, Veli Özer, Ceza Muhakemesi Hukuku. 1. Bası, Ankara: 2006.

Reisoğlu, Sefa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler. İstanbul:1993.

Sezer, Ahmet, Öğreti ve uygulamada Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma. Ankara: Adalet, 2010.

Taşdemir, Kubilay & Özkepir, Ramazan, Ceza Muhakemesi Kanununun Şerhi. II. Cilt, 3. Bası, Ankara: Turhan Kitabevi, 2007.

Yaşar, Osman, Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu. 2. Cilt, 3. Baskı, Ankara: Seçkin yayınevi, 2006.

Yavuz, Cevdet, Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler. 2. Bası, C.1, İstanbul: 1989.

Yenisey, Feridun, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Uzlaştırıcı Eğitim Rehber Kitapçık.

Yerdelen, Erdal (2010). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, <http://www.docstoc.com/docs/89403486/UZLASMA>, (indirme tarihi: 28.03.2013)

Zafer, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukukunda Fail-Mağdur Uzlaşması (TCK 78/3). İstanbul: Maltepe Üniversitesi HF Dergisi, S. 2, 2006.